OROLOGIUL ȘI ORIZONTUL

Nadine Marie

Orologiul și orizontul

Nadine Marie (Heitz) s-a născut după 2000 și studiază în România, specializându-se în domenii aferente filologiei.

A debutat în 2023 în revista *Amurg sentimental* cu eseul filosofic *„Dar până la urmă, ce este raiul?"*, ulterior premiat și publicat în *Almanahul literar* al aceleiași reviste. A participat activ la ateliere de literatură, teatru, arte vizuale și muzică. A fost distinsă cu premii naționale și județene pentru eseu și poezie, participând constant la cercuri și activități culturale.

Direcțiile sale de reflecție includ filosofia existențialistă, teatrul, religia, problematica timpului și raportul dintre ideologie și credință. Scrie în registru literar și metafizic.

Orologiul și orizontul este primul ei volum de autor – o colecție de mini-eseuri semi-narative despre absurditate, memorie, percepție și vină, scris la începuturile maturității.

Cuprins:

Prefață.....11-14

Alena.....16-19

Ce este raiul?.....21-28

Absurdul pe plan interior și social.....29-42

Singularitate.....44-50

Ceasul din sinagogă.....52-57

Filosofia cărții în propria viață.....59-67

Epilog în versuri.....69-70

Prefață

Volumul de față cuprinde o serie de eseuri cu tematici filosofice strâns legate și scrise la intervale de timp relativ scurte. Vreau să menționez că, la vârsta mea, rar cineva care să scrie cu adevărat bine – și, realist vorbind, sunt mult mai tânără decât mulți dintre voi probabil ar crede. Dar, totuși, vreau să păstrez acest volum ca semnătură a sinelui care sunt acum, oricât de mare e riscul să îmi cadă în mâini peste douăzeci de ani și să îl disprețuiesc cu ardoare.

Prima scriere, intitulată „Ce este raiul?" este o versiune revizuită a lucrării cu care am câștigat premiul al doilea în cadrul secțiunii „eseu" a concursului național de creație literară „Vara visurilor mele" organizat de editura „Amurg sentimental" la București, în anul 2023.

Când m-am gândit să îl adaug la volum și l-am recitit, am rămas dezamăgită de mine. La momentul în care a fost premiat, mă simțeam invincibilă. Acum, mi s-a părut banal. Am modificat multe formulări, dar i-am păstrat esența, ca să mă păstrez și pe mine de atunci – pe cât se poate.

În anul următor, cred că pe sfârșit, l-am trimis editurii și pe al doilea. Nu am mai aflat dacă a fost publicat în numărul lor lunar – au venit niște luni în care m-am izolat de comunitatea culturală locală. Dar continui să apreciez profund editura pentru toată implicarea și toate proiectele puse la dispoziție într-o lume în care atâtor de puțini le pasă.

Al treilea eseu l-am ținut ascuns. Nu știu de ce. Am simțit că atinge o referință sensibilă și ar trebui ferit

de ochii critici. Poate nici acum nu e timpul să îl ivesc lumii.

Al patrulea a fost o simplă confesiune – mai întâi pentru un concurs. Apoi pentru mine. Nu m-am așteptat să fie remarcat, descriind o copilărie mediocră și un oraș mort. Însă unii pot surprinde frumusețea și în nuanțe de gri. Și așa am început să o surprind și eu în apartenența colțului de lume subdezvoltat în care am crescut. Apoi am început să iubesc amar copilăria și toate locurile pe care le-am avut.

Nu am știut să aleg un titlu corespunzător întregului volum. Parcă nimic nu a sunat natural. Nimic nu mi-a dezvăluit silabe care să se rostogolească melodic și să cuprindă esența eseurilor în același timp. Dar îmi place foarte mult cum sună cuvântul „orologiu”. Mi-a

plăcut de când eram mică – oare contează? Parcă tot nu sunt pe de-a întregul satisfăcută.

Nu am studii prestigioase și nici cunoștințe superioare. Poate că tot ce am scris aici sunt falsități nevaloroase. Poate vor înfuria adevărați filosofi. Nici măcar nu am fost suficient de originală să decid pe cont propriu înfăptuirea acestui volum: am citit *Fața și reversul* într-o zi și am vrut să am și eu ceva de genul. Asta a fost tot. Și mă doare puțin că nu a fost o idee personală.

Eseurile rămân accesibile – oricui dorește să mă descotorosească de masca acceptanței sociale și să râdă la a mea umanistică stupiditate.

Alena

Prietena mea, Alena, a ajuns acasă de la muncă târziu. Foarte târziu. Draga de ea, sleită de puteri și istovită. Înăuntrul apartamentului cu două camere, toate luminile rămân stinse. Își aruncă haina pe canapea, cu un dispreț îndelungat. Oftă prelung.

O zi banală. Nu vorbise cu nimeni, nici astăzi. Păcat! Avea un vocabular foarte bine dezvoltat și bogat în termeni formali, pe care mereu știa să îi utilizeze cu o eleganță admirabilă. Doar a stat cu ochii adânciți în document, după document, după document. Și de la capăt. Nu a mâncat nimic. Băuse trei, poate patru cafele, două dintre ele lângă mine, într-o tăcere care nu cerea cuvinte. O tăcere care nu cerea nimic. Ca de obicei. Și totuși, după ani de zile, mă gândesc că poate, subtil și

amuțit, cerea un dram de înțelegere.

Acum privea în gol, pe fereastra apartamentului ei, gândindu-se la simplitatea vieții sale și lipsa esenței din aceasta. Realiza cât de singură este și cum se lasă indiferent purtată de soartă, fără a se îndrepta spre un obiectiv anume. Simțea că nu are parte de nimic special și că nu are nicio însemnătate pentru nimeni.

Își amintea de copilăria și adolescența ei, încărcate cu reușite școlare și succese. Diplome, concursuri, olimpiade... Olimpiade, concursuri, diplome... Conștientiza, încet, că nu și-a dorit toate astea niciodată. Pur și simplu a avut ghinionul de a fi inteligentă: ghinionul de a nu se putea înțelege cu oamenii, de a fi deranjată de nedreptăți, chiar de a „nu fi în pas cu moda”, și mai ales de a simți în temelia inimii cruzimea lumii în care trăim. Doar pentru că s-a

întâmplat să fie înzestrată cu minte!

Alena este cea ce noi am numi un „om inteligent". În sensul profesional, academic. Și noi, cei ce ducem vieți banale lipsite de productivitate, rar ne întrebăm dacă omul inteligent este, sufletește, bine. Suntem atât de absorbiți de capacitățile ieșite din comun ale unui individ de mare calibru intelectual, încât pur și simplu nu contează dacă acesta se descurcă în situația sa, dacă se află în relații bune cu cei apropiați, dacă se simte în regulă... Noi trăim cu copilăreasca idee că orice persoană inteligentă se bucură de un succes aparte și nu privim mai adânc. Unii dintre noi admiră cu devotament. Alții ard de invidie. Dar niciodată nu suntem complet indiferenți. Și culmea că, în interesul nostru, nu ne interesează ce trebuie.

Alena vedea un cer fără de stele. De la etajul ei,

panorama surprindea clar luminile Gării de Nord. Se gândea mereu, în nopți de genul, că s-a născut fără motiv și va muri absurd. În adâncul ei, îi plăcea să susțină că se identifică cu nihilismul. Adevărul este că iubita de ea visa, uneori, mai mult sau mai puțin, să aibă sens.

Pe atunci, nu îmi trecea prin minte că, ani mai târziu, Alena avea să moară precoce din cauza unui stres despre care noi nu am știut nimic.

Alena poate fi oricine.

(2023)

Ce este raiul?

Probabil că tuturor ne trece prin minte, cel puțin o dată, următoarea întrebare simplă: „ce este raiul?” – trei cuvinte. Un zbucium interior etern. Potrivit diverselor credințe, în general monoteiste, raiul este un loc al fericirii eterne în care ajunge sufletul unui om după moarte. Cât de simplu și împăciuitor! Indiferent de cât de multe ambiguități îmi sunt evidențiate când mă gândesc la religie, în special la creștinism, voi încerca să conturez o posibilă imagine a raiului.

În primul rând, existența unui rai pe pământ mi se pare mult mai plauzibilă decât existența unui asemenea loc pe o posibilă lume de dincolo. Cu toții am auzit expresia „raiul pe pământ”. Și totuși pentru mine, acesta nu ar însemna o grădină suspendată cu sublimitate ca

omagiile Semiramidei. Nu ar însemna plaiuri verzi întinse la infinit, cu cascade limpezi izvorând din munți. Și nici o alee nesfârșită îmbrățișată de șiruri de cireși înfloriți, picurând petale roz-deschis la fiecare pas. Deși oh, este frumos.

Cred că pentru mine raiul însemna, pur și simplu, să mă simt... bine. Poate chiar să fiu. În această lume grăbită, opresată de așteptări, standarde și dezastre... Eu să fiu bine. Trupesc. Emoțional. Mental. Existențial. Raiul înseamnă să fiu sănătoasă, fericită, cu rănile sufletești vindecate – sau măcar cicatrizate. Să fiu înconjurată de oameni buni și dragi. Care să fie și ei, de asemenea, bine. Of, parcă în ultima vreme, toți ne ascundem sub câte o mască!

Recunosc, peisajul unui munte demn să-mi taie răsuflarea sună încântător. La fel mă ispitește și o

plimbare pe o alee printre cireși înfloriți. Dar nu asta aș putea numi eu rai. Cred că raiul este un concept atât de pur pentru lumea asta adânc avariată, încât ar trebui să rămână la stadiu metafizic. Cred că nu mă gândesc la rai ca loc, ci mai mult ca ideal sau concept. O stare sau o trăire umană care să echivaleze cu vorba aceea: „tot ce ne trebuie". Dar care, bineînțeles, este doar un vis îndepărtat și greu sau imposibil de atins. „Tot ce ne trebuie"... Aia ce ar mai fi? Pentru unii ar fi mai mult decât imposibilul.

Și totuși, am uitat de raiul ca „lume în care ajung sufletele după moarte". Aici e greu. Opinii, posibilități, și totuși, nicio realitate dovedită. Poate am și plâns, încercând să mi-l imaginez real. Puțin. Enorm.

Un posibil rai... Îl văd ca pe un oraș lipsit de culori, care găzduiește, bineînțeles, sufletele celor decedați. Sufletele TUTUROR celor decedați. Aud

mereu că toți suntem egali în fața lui Dumnezeu. Așadar, judecata de apoi nu există. Mergem toți în același loc: buni, răi, medici, criminali. Și totuși, cumva ajung să cred că acest rai nu ar cunoaște binele și răul. Cei de aici nu se pot răni reciproc. De unde mi-a venit și ideea asta? Poate din simplul fapt că acolo nu ar exista facturi de plătit sau sănătate de întreținut și nu ne-am corupe unii pe alții. Nu știu! Și dacă eu nu știu asupra propriei idei, nimeni nu poate ști.

Stând și gândind, gândind, și gândind iar... Apoi luând-o de la capăt... Ajung cu tristețe și logică la concluzia că nu toți cei de aici sunt fericiți.

Mi-e greu să explic. Am cunoscut, odată, o femeie minunată. A plecat repede, așa cum pleacă cei de care mereu avem nevoie ceva mai mult. O pereche de ochi verzi-albăstrui care s-au închis lent și s-au transformat

într-o noapte polară, eternă. Cei ce mă (re)cunosc și vor citi aceste rânduri vor ști cine a fost, citind cu ochii lor despre ai ei și imaginându-și-i, calzi, vii și sinceri. În acest rai, ea nu s-ar odihni în pace, pentru că ar ști ce a lăsat în urmă; un copil de crescut, un soț abuziv, și pur și simplu o lume întreagă. Mereu când plec undeva privesc înapoi: la locuri și la oameni. Și mi se face dor. Și mă doare. Nu știu cum ar putea oricine care pleacă la cele veșnice să nu privească peste umăr constant sau să vrea să lase în urmă o bucată mică de suflet care să croșeteze o memorie și un legământ.

Și totuși, pentru cei ce nu au cunoscut-o pe mama cu ochi verzi-albăstrui, mi s-a ivit în minte un exemplu inspirat de o personalitate pe care am admirat-o foarte mult la începutul liceului, pe când eram o fanatică devotată a literaturii japoneze. Încă țin enorm la

continuitatea lui, păstrată prestigios printre pagini de povești și proze. Akutagawa! Cum s-ar putea odihni Akutagawa în pace știind că și-a luat propria viață, lăsând în urmă o soție îndurerată și copii confuzi? Nu ar fi curios de soarta scrierilor sale? Se știe prea bine, scrierile alea la care a ținut atât de mult, pentru care s-a sleit de puteri. Dar cum ar putea el privi în lumea noastră când noi nu putem vedea în raiul lor? Mă doare capul. Și nu cred că sunt vrednică să folosesc exemplul unei figuri literare de calibru atât de mare.

Ce să mai pot spune? Acest oraș-rai ar avea o structură obișnuită. Clădiri normale, străzi curate și trecători constanți, fiecare găzduind înăuntrul său câte o poveste. Poate există și diverse instituții! Cum altfel să își omoare cetățenii timpul care acum le e etern? Mulți, probabil... cugetă. Cugetă asupra acelei mici părți din

existență în care au trăit aici, în lumea aceasta, în care eu stau acum în miez de noapte cu o cafea și scriu. Și totuși acea mică parte a fost, probabil, cea mai importantă. Și toți ar fi putut să facă atât de multe în ea! Aș începe să plâng dacă le-aș enumera aici, pentru că m-aș gândi la mine însămi.

Oare s-ar ascunde Akutagawa într-o bibliotecă, recitindu-și continuu operele? Toți cititorii lui am observat că în fiecare scriere a vărsat atât de multă sudoare, aspirând la perfecțiune, că a mai scăpat și câte o părticică din el. Of, iar Akutagawa! Parcă am spus că nu sunt vrednică să folosesc o imagine atât de importantă pentru a exemplifica un punct de vedere propriu!

Cred că încep să folosesc cuvinte de pomană, pentru a umple paginile. Cam atât și despre acest „rai" prezent, cel mai probabil doar în mintea mea. Cât de

ironic! Nici măcar nu cred în viața după moarte! Dar aș fi vrut să cred! Pentru că uneori e frumos... Să îmi imaginez că ultima bătaie a inimii nu îmi va fi sfârșitul. Of, raiul ăsta al meu! Gri, banal, repetitiv și etern! Numai rai nu e! Am dat-o în bară din nou. Sau cine știe, poate nu. Poate chiar așa este raiul pe care îl pomenește toată lumea. Care ar fi șansele? Dintre toți pământenii, să aflăm pe partea cealaltă că eu am avut dreptate! Și, probabil, ceilalți ca mine, care s-au gândit la același lucru și cu care nu mă voi întâlni vreodată. Atunci o să spun că, totuși, n-am dat-o în bară.

Dar până la urmă, dragilor, ce este raiul?

(2023)

Absurdul pe plan interior și social

Timișoara, 2025. Freidorf. În inima mea un gol călduț care mă revoltă teribil. Orașul este prea birocratic, rece și poluat. Nu văd nicio stea și nici măcar luna, dar văzduhul are o nuanță de galben-gri, îmbătat de smog și lampioane. Privind noaptea spre cerul înstelat, un om vede lumi îndepărtate. Dacă e stoic, vede frumusețea absolută a cosmosului; dacă e nihilist, vede un neant iluminat de astre reci și se întreabă despre moartea lui Dumnezeu; dacă e fizician cuprinde cu vederea universul observabil și dacă e un mare gânditor cuprinde totul. Dar eu, în Timișoara, parcă nu mai văd nimic. Pot doar gândi, în mijlocul nopții acestui octombrie sfârșietor.

Există o discrepanță între interpretare și realitate. Există un „orizont de percepție”, care stabilește o barieră

între umanitate și univers, și care pune sub semnul întrebării totul. Kant ar spune că acest lucru constă în faptul că nu putem cunoaște „lucrurile în sine”, datorită capacității limitate de percepție a minții noastre. La asta, fostul președinte al României ar spune „ghinion”. Orizontul de percepție este o barieră interpretabilă. Acesta poate avea valoare spațială, reprezentând limitele obiective dintre om și univers, stabilite de condiții și împrejurări firești, valoare metafizică, subiectivă, referindu-se la realitățile inaccesibile minții umane. Suntem ființe înzestrate cu rațiune (adică logică, claritate) și inteligență (capacitatea de realizare, procesare) și această realitate a condiției existenței umane a cutremurat conștiința marilor gânditori, punând în dilemă cât putem noi, de fapt, a cunoaște.

Ah, orizontule de percepție... Ce mai ești și tu? Un punct anume din care percep ceva? Cam asta sugerează denumirea ta. Uneori simt că te creezi între mine și alți oameni chiar atunci când te vreau cel mai puțin... Când nu vreau să văd adevăratele culori ale lor... Sau când nu vreau să le vadă ei pe ale mele. Și cu tine, parcă uneori nu mai știu cine ce e... Dacă cel din fața mea a fost adevărat înainte să apari tu sau după... Orizontul de percepție! Oare geniile există cu adevărat?

În contemporaneitate, identificarea geniului se bazează majoritar pe plan exclusiv psihologic, prin ideea de IQ, care caracterizează doar capacități matematice și logice, uneori lingvistice, prin viteza de prelucrare a informațiilor sau a memoriei de lucru. Nu-mi place asta. Simt că face multe minți strălucite să umbrească, pentru că nu sunt buni la matematică sau nu le place logica.

Scopul inițial al IQ-ului a fost să sesizeze elevi cu posibile probleme de învățare, însă ulterior a fost preluat în ideologii rasiste, pentru a susține superioritatea rasei caucaziene. În psihologie, geniul este o caracteristică teoretică atribuită celor cu IQ-ul mai mare de 140. În filosofie, în interpretare și simbolistică, geniul este caracterizat la o scară mai largă și complexă, drept o ființă profundă, gânditoare, care se pricepe la mai multe lucruri, care are interese diversificate și care învață rapid sau se adaptează condițiilor înconjurătoare. Geniul a fost câte altcineva pentru fiecare filosof. Poate fi interpretat, de exemplu, și drept capabil de sacrificiu, conform filosofiei eminesciene – funcționează! Mulți gânditori s-au auto-distrus prin propriile idei, precum Nietzsche, Sidis și chiar și Van Gogh, condamnându-se la izolare și suferință. Dar ce ești, totuși, geniule? Rămâi un mister

interpretabil și controversat. Nu mai spun nimic. Nu mă consider vrednică să mă îndoiesc de superioritatea ta.

În Timișoara rece, privesc cu ochii ațintiți asupra unui mare ceas. Nu știu dacă a mai fost cineva atât de fascinat de el în acel moment. Și nici nu știu să spun unde l-am văzut. Mă pierd ușor în orașele în care sunt străină și contez puțin.

Să spunem că timpul, un factor determinant în condiția umană, este o realitate sau speculație eternă la care umanitatea s-a supus și s-a adaptat de-a lungul mileniilor. Timpul ne sfâșie între percepție și adevăr. Orizontul de percepție! Unii fizicieni cuantici spun chiar că timpul nu există, nu a existat și nu va exista niciodată.

Dar poate un geniu în sensul filosofic al condiției ar încerca să pătrundă în nucleul dilemei. Asta ar face geniile, nu? Spre exemplu, geniul ar despărți timpul în

două categorii: un timp observabil, ireversibil, măsurat de calendare și ceasuri, perceput de om drept ceva care „tace și trece”, care nu poate fi influențat de nimic și un timp astrofizic, relativ, al lui Einstein, care se dilată în funcțiile astronomice ale acestuia: de exemplu, cum trece mai încet la mare și mai rapid la munte fiind influențat de forța gravitațională și cum este absorbit în spațiu de găurile negre.

Ce mult m-au fascinat găurile negre! Mă uit adesea la cerul nopții, așa cum e să fie, și mă întreb cât de departe este cea mai apropiată de noi. Un geniu și-ar putea imagina că viața unui om lângă o gaură neagră, deși aproape imposibilă, s-ar scurge foarte diferit și distorsionat, considerând că o secundă în acel punct este egală cu aproximativ o sută de mii de ani tereștri.

Dar mă întorc la timp. Timpul, totuși, poate fi teoretizat drept o realitate cvadridimensională deoarece nu îl putem vedea. Nu putem interacționa cu el, acesta cuprinzând întreg spațiul tridimensional de la început până la sfârșit. Am spus doar poate. N-avem de unde a ști.

Un geniu ar încerca să teoretizeze viziunea asupra lumii noastre dintr-o perspectivă inventată a existenței în spațiul cvadridimensional. Nu cred că sunt geniu în niciun sens. Dar mă gândesc că dacă am exista în cvadridimensional, și a patra dimensiune este timpul, însine am fi timp. Asta ar însemna că am putea trece nu doar prin obiecte sau clădiri, ci și prin parcursul existențial al dimensiunilor inferioare. A exista în cvadridimensional ar însemna a fi tot ce dimensiunile inferioare pot percepe. A fi omniscient și omniprezent

peste tot. A experimenta zi, noapte, emisfera nordică, preistoric, antichitate, sistemul stelar Alfa Centauri, secolul VI, Praga, Andromeda, un om aleatoriu și universul ca întreg toate deodată, constant, în toate stările prin care au trecut, trec și vor trece, totul comprimat într-o existență statornică și, totuși, continuă. Aici vine vorba despre ideea că trecutul, prezentul și viitorul sunt toate simultane și fiecare element este deja scris în structura universului, structură care deja ar putea constitui o a cincea dimensiune. Dar oare e așa? Acum cinci minute parcă credeam că viața n-are sens. Percepția subiectivă în acest context este discutabilă. Ca elementul unic al cvadridimensionalului, fiind timpul în esența sa completă, experimentând totul simultan dintr-o poziție superioară, am ajunge fie să știm totul și să ne recunoaștem în întregime, fie să nici măcar nu ne putem

conștientiza. În acest punct, viața devine fie confortabilă prin prisma previzibilității, fie lipsită de sens. Cred că poate fi ambele și aici, în lumea noastră tridimensională de acum.

Însă trebuie să știm că un geniu ar veni cu ceva mai unic, original și mai revoluționar decât exemplele și descrierile oferite mai sus, acestea fiind inspirate din fizicieni, matematicieni, gânditori, filosofi și concepte. Eu rămân doar un om; o domnișoară tăcută cu părul creț care într-o bună zi va muri banal așa ca restul.

Și totuși, dacă un scop chiar este adevărat în univers, dacă ceva chiar le este atribuit oamenilor de factori ai superiorității, dacă, pur și simplu, o menire chiar există, un geniu s-ar întreba, inevitabil, de ce așa. Nu? Până și cei obișnuiți ne întrebăm asta. Poate nu la fel de des. Dar știu că mie îmi străbate mintea, de fiecare

dată când ceva din jurul meu îmi amintește cât de perfectă este manifestarea fizică a lumii noastre – bineînțeles, noi oamenii o distrugem. Dar când îmi amintesc de Fibonacci, mi-e greu să nu cred într-o ordine universală divină și într-un Dumnezeu.

Este cel mai rezonabil și justificat de conștientizat că trăim într-o lume absurdă. Omul fie acceptă lipsa de sens, fie caută un scop iluzoriu după care să trăiască, respingând realizarea din subconștient care recunoaște lipsa de sens a existenței. Lumea și existența ca tot unitar sunt interpretate diferit. Și în tocmai, aici existența absurdului devine inevitabilă, pentru că poate fi identificată în orice. Toate teoriile despre scopul existenței universale sunt, de fapt, absurde, pentru că nu au la bază nicio dovadă, și astfel, absurdul devine dovedit pe plan real-social. Absurdul este adevărat și stă la baza

tuturor conceptelor. Fiecare îl interpretăm diferit. Unii îl respingem complet. Camus credea în asumarea absurdului ca realitate. Nietzsche vedea în absurd un impuls înspre interpretare și creație.

Dacă o teorie s-ar dovedi adevărată și ar anula absurdul, nu ar dura mult ca și acest fapt să stârnească întrebarea „de ce?”. Dacă umanității i s-ar dovedi un sens, marii gânditori vor continua etern să se întrebe „de ce?”. Pentru că a căuta răspunsuri întrebărilor fără răspuns a fost dintotdeauna scris în natura umană.

De obicei, când trec pe lângă un cimitir sau un monument memorial, mă întreb cât îi va lua lumii să mă uite complet și să îmi șteargă fiecare urmă rămasă. Mi-e teribil de frică de moarte. În fiecare zi cred că teama de ea o apropie și mai accelerat de mine. De ce spun asta? Este o complet altă poveste, despre mine. Și nu sunt

destul de importantă cât să vorbesc despre mine. Mai ales într-un eseu în care am menționat mari filosofi.

Un geniu conștientizează absurdul. Însă a fi geniu nu înseamnă stabilitate într-o singură viziune. Nu există un răspuns pentru întrebarea unde în absurd și în ce ramură a absurdului se situează geniul. Camus acceptă absurdul, prin ideea că fericirea se regăsește în neștiință. Nietzsche sfidează conceptul, prin voința de putere și Supraom. Geniul, din extenuarea existenței, se poate întoarce înspre nihilism, respingând posibilitatea de a mai crede în ceva, convingându-se că lumea nu are sens, bazându-se pe lipsa de dovezi ale scopului existenței, sau, din disperare și necesitatea de a asimila un scop, chiar și înspre stoicism, căutând să se auto-restricționeze în necunoaștere și să își construiască o fericire, știind că a nu ști este mai bine.

Prin percepția aprofundată a lumii, geniul este automat condamnat la singurătate, deoarece observă dintr-un punct superior. Acesta fie se adâncește în condiția sa, asigurându-și o viață izolată de societatea umană, fie își adaptează firea în funcție de oamenii care îl înconjoară în situațiile sociale în care este implicat ori de câte ori este nevoie, creând o barieră între autenticitatea proprie și standardele de grupuri, ascunzându-și adevărata esență profundă prin care s-ar condamna la marginalizare.

Mie îmi plac mult gânditorii și filosofii. Întotdeauna m-au fascinat, și este absurd, pentru că nu sunt vrednică nici măcar de privirea lor. Și totuși adeseori mă întreb cine au fost între patru pereți, când toate conceptele lor dispăreau și rămâneau în esență ei.

(2024)

Singularitate

Mijloc de august, ora unsprezece noaptea. Trenul s-a defectat la ieșire din Medgidia. Înăuntru, căldură absolut sufocantă. Am coborât și m-am întins pe iarba verde, privind în sus. În jurul meu, mai mulți de seama mea, spărgeau semințe sau fumau. Cerul era atât de limpede, încât aproape se distingea Brațul Orion. Și atunci, am simțit că iubesc fără vindecare un cosmos metafizic invincibil.

Și totuși, iubirea ar trebui să fie ceva mai mult decât un simplu sentiment. Ar trebui să fie un astru care uită să apună, cu orbita bine înfiptă în structura universului nostru. Și totuși, atât de superficială! Iubirea adevărată înflorește din motive existențiale deloc complicate. Mă surprinde adeseori simplitatea

etnogenezei ei. De exemplu, apari pe lume și îți iubești părinții din simplul motiv că sunt ai tăi. Crești, te îndrăgostești și iubești persoana care îți oferă aceste trăiri din simplul fapt că există și că te face să te simți cum nimeni altcineva nu reușește. Îmbătrânești, ai copii, și îi iubești pentru că i-ai adus pe lume și e datoria ta să îi îndrumi pe calea vieții.

A iubi se naște din a exista: simplu și inevitabil. Doar că mai și murim. Și iubirea lovește din nou, pentru că nu apune nici măcar după moarte. Undeva, actul rămâne ca o continuitate gravată în timp.

Cei ce au iubit cu adevărat la viața lor au făcut o diferență. Iar pentru cei ce au făcut o diferență moartea nu este un sfârșit – e doar un stadiu de odihnă. Pentru că toți rămân și ei stele care nu mai apun, scrijeliți frumos în

existență. Știu că există stele căzătoare. Dar și atunci, lumina lor se pulverizează delicat în cosmos și rămâne.

Iubirea mea pentru oameni e dificilă. Uneori pare să se termine repede, și totuși, o caut în oricine pare să îmi poată oferi o realitate, o perspectivă, un sens. Și rămâne.

Dar iubesc *incertitudinea*. O iubesc, cum mă urmărește la fiecare pas, cum se împletește impulsiv în jurul toracicului meu ca să îmi umple trupul de căldura dorinței de a afla, a căuta, a ști. Incertitudinea, iubita mea... Mă întreabă cât este trei împărțit la zero. Și mă trezește la realitate ea, neștiința însăși. Și trebuie să afirm că operația nu se poate efectua. De ce este un răspuns *nedefinit*? Pentru că nu există, pur și simplu, un rezultat? Așa vor matematicienii să credem. Dar adevărul este că

nici ei nu știu. Prin urmare, ei îi spun *singularitate*. Eu îi spun, cu (in)certitudine, sens.

Când eram mică, studiam Universul. Am crescut înotând pasional în paginile învolburate ale enciclopediilor și atlaselor, cufundându-mă în colțuri întunecate ani și ani de zile – aici mi-ar plăcea să spun ani-lumină, însă anii-lumină nu măsoară timpul.

Mă pierdeam în totalitate prin intermediul unui domeniu de știință care are rolul de a mă descalifica din realitate, doar temporar. Și totul era *exact*. Distanțe, cifre... Viteze... Distanțe iar... Până mă loveam de un punct. Treceam de *orizontul evenimentelor* al unei găuri negre și totul începea să se comporte haotic. Își pierdeau sensul și legile lui Newton, și întregul cronotop. Ajungeam acolo unde atât lumina, cât și *timpul* erau atât de absorbite încât o secundă pentru mine ar însemna o

sută de mii de ani petrecuți pe pământ. Și aș fi martoră a prăbușirii milioanelor de stele, într-un timp care mie mi-ar părea atât de scurt. De ce? De ce, într-un anumit stadiu, *timpul* – pe care noi îl știm așternându-se în proporții echivalente asupra a tot ceea ce există – se comportă, totuși, diferit? Răspunsul este identic, sau trebuie să fie: *nu știm*.

Incertitudinea îmi este companioană încă din primii ani de viață și continuă să îmi fie fidelă chiar și la momentul actual: aștept până nu știu la cât să pornească un tren vechi de nu știu când în timp ce nu știu cui îi aparține silueta zveltă care trage din țigară aproape lângă mine. Am vizitat un sat de tătari și nu știu cui îi aparține umbra copilăriei care a rămas imprimată pe acele meleaguri. Sau cine a scăpat o fărâmă de suflet acolo.

Când lucrez, port adesea dialoguri și nu știu definițiile multiplilor termeni teoretici care mă pun la încercare.

—Scuză-mă. Ai o brichetă?

—Nu.

Și așa interacționez cu o domnișoară blondă pentru întâia și ultima oară. Mâine poate chiar eu și cititorul o să ne izbim pe stradă, o să ne cerem scuze și o să ne urăm o zi bună. El nu mă va recunoaște. Iar eu nu îi voi ști niciodată povestea. Apoi îi voi arunca un zâmbet fugar unui străin care va trece pe lângă mine și nu îi voi ști niciodată numele. Într-un final, o să ajung seara acasă și poate nu voi ști pe cine văd în oglindă. O să încerc să mă uit în cartea de identitate și tot nu voi afla cine sunt.

La țărm de Europa sau de lume, aștept ca Universul să îmi ofere câte o explicație pentru toate întrebările care îmi pictează nopțile albe, care depășesc

capacitatea umană de a găsi un răspuns. Iar așteptarea mea nu va apune niciodată! Pentru că ceea ce se naște din incertitudine și însăși aceasta nu depind de curiozitatea mea. Sunt realități eterne. Și așa se împletesc toate într-o constelație din care stelele care vor cădea.

Sus, pe Drumul lui Traian astral și infinit, fiecare idee uită să apună. Și-așa îmi amintesc ce mult iubesc, cu boală grea, un cosmos metafizic invincibil.

(2024)

Ceasul din sinagogă

Există întrebări care nu pot fi formulate fără a risca prăbușirea logicii în sine. Probabil pentru că suntem ființe imperfecte și limitate sau pentru că nu putem percepe întreaga esență a logicii. A existenței înșiși. Unele idei se află în afara sferei noastre de înțelegere, imposibil de teoretizat sau, în aceeași măsură, imposibil de existat în toate dimensiunile lumești – ceea ce noi nu mai putem ști.

Concert de pian la sinagoga din Oradea. Motivele mozaice de pe pereți erau iluminate de reflectoare în culori reci. Probabil numai eu eram îmbrăcată în negru din cap până-n picioare pe sub cardiganul bej. M-am așezat în primul rând doar ca să privesc spre cupola de pe tavan. Puteam și din spate. Nu știu ce-a fost în capul

meu. Mereu când mă întorc la Sion îmi amintesc cât de mult iubesc albastrul. Albastrul acela hipnotizant care pictează cupola... Care îmi desface coșul pieptului, îmi strivește sternul ca să ajungă la inimă și să o răvășească în dureri care nu au fost niciodată ale mele. Pentru că de fiecare dată când sunt în sinagogă mă întreb: de ce Holocaustul? Pur și simplu, de ce...? Și toată logica își ia colaps existențial. Pentru că nu există nicio justificare logică a niciunui tip de masacru uman.

O legendă spune că în momentul deportării evreilor din Oradea, ceasul din sinagogă – această sinagogă – s-a oprit. Fără motiv. Și nimeni n-a știut să explice cum, sau de ce. Dacă a înfipt un înger o bucată de aripă între arătătoarele ceasului? Mi-e greu să cred. Nu se poate... Un înger ar fi oprit întregul timp într-o criză ca aceea, nu? Poate era Lucifer. Noi, oamenii, nu avem de

unde ști. Ajungem să spunem că... O fi fost o defecțiune! Așa... Inexplicabilă... Ca altele de genul... Sau că a fost de mult și nu mai contează.

Când interpretul încheie a treia melodie cu un acord agresiv, mă întreb, de nicăieri, dacă solipsismul este realitatea. Solipsismul! Teoria că nimic nu poate fi dovedit ca existând cu adevărat în afară de minte. Și dacă ar fi așa? Dacă doar mintea mea ar exista, și toată lumea asta ar fi doar percepția mea? Ar fi oribil! Cum ar putea mintea mea să inventeze o asemenea oroare ca Holocaustul? De aceea nu cred în solipsism. Pentru că eu n-aș fi fost în stare să creez această lume așa cum e. Și dacă aș afla că solipsismul e realitatea nu m-aș putea ierta.

Când am studiat logica clasică, mă întrebam cu privire la extensiunea solipsismului. Nu am avut

niciodată curaj să îl întreb pe domnul profesor. Era foarte prietenos. Dar mie îmi era rușine. Și-așa am rămas doar cu întrebările.

Extensiunea este procesul logic care cuprinde toate subiectele la care se referă un termen. Câmpul semantic de la gramatică, dar transpus în filosofie. Cum pot realiza extensiunea solipsismului dacă acesta presupune că singura existență confirmată este mintea? Și că tot ceea ce înconjoară este produsul minții? Nu pot include împrejurimile în extensiune. Nu sunt lucruri în sine. Sunt invenții ale minții. Și totuși... Sunt cuprinse de conceptul solipsismului. Și totuși, nu există ca realitate. Ah, o ciocnire între geometria rece și fixă a logicii formale și un vid existențial în care nici măcar întrebătorul nu e sigur că există mai departe de propria conștiință. Amețesc pe acorduri de pian și gând.

După cum am spus, nu l-am întrebat niciodată pe domnul profesor. Dar am încercat să răspund problematicii singură, în neștiința mea.

Extensiunea clasică, tip Aristotel: dacă sinele este singura realitate obiectivă, atunci extensiunea solipsismului cuprinde doar sinele. Atât! Foarte simplu, nu? Pare prea simplu. Nu știu dacă lui Descartes i-ar fi plăcut. Nici mie nu cred că îmi place.

Oare ar putea funcționa extensiunea fenomenologică? Ar trebui să cuprindă tot ceea ce conține mintea... Amintiri, obiecte, împrejurimi... Dar nu sunt reale, nu? Sunt doar produse ale gândirii, pentru că în solipsism, nimic nu există în sine decât gândirea.

Cred că, într-un final, nu știu. Încerc să găsesc răspunsuri unor lucruri care nu au nevoie. Umanitatea a evoluat în tihnă fără să se întrebe despre extensiunea

solipsismului și continuă să evolueze chiar și după ce am încercat eu, fără succes, să răspund problematicii. Poate dacă eram cineva important, o personalitate de mare calibru, un renume răspândit, umanitatea și-ar fi oprit pasul, ținându-și respirația pentru câteva secunde până la verdictul meu. Dar nu a fost să fie.

Când lumea din jurul meu a început să se ridice, am simțit că am provocat logica. Grav. Pot doar să sper că solipsismul nu există. Nu sunt prea atașată de evrei! Îi respect pentru că sunt tradiționali și șireți. Poate că unora le-aș sfâșia gândurile dacă aș putea. Dar nu m-aș putea ierta dacă aș afla că masacrul din al doilea război mondial a fost în tot acest timp doar creația minții mele.

(2025)

Filosofia cărții în propria viață

Nu am de gând să mă așez sublim pe tavă în complexitate psihologică, cu metafore inspirate din absurd și existențialism. Nu mă consider în stare. Sau poate că aici este mai mult vorba despre vrednicie. Nu m-am considerat niciodată vrednică de a oferi lumii temerile, defectele și crizele mele sub forma unor noi contradicții interioare, expuse sub soare în rândul multor altor dileme neoriginale și normalizate. Nu implic o lipsă de intenție; subliniez doar propria sensibilitate și incompetență atunci când vine vorba de a da frâu liber sufletului, de a-l dezgoli în întregime, de a-i smulge acoperămintele cicatrizate și de a-i expune, amuzant și tragic, vulnerabilitatea și stupiditatea. Sau poate mă refer

la faptul că, simplu spus, nu merit mila și consolarea celor investiți în povestea mea.

Vreau să mărturisesc că, de-a lungul timpului care m-a absorbit în raționament și realitate, multă vreme nu am trăit mai departe de stadiul fizic. Oricât am crezut sau am vrut să cred în Dumnezeu și sens nu m-am putut niciodată descotorosi de ideea unei condiții umane condamnate la un ciclu repetitiv în lipsa unui scop superior, care urla din abisul subconștientului meu, încă din copilărie. Uneori îmi blocam mintea și refuzam să mai gândesc, temându-mă de autodistrugere.

În ciuda izolării auto-induse am avut parte de cărți. Mai întâi vechi și deopotrivă noi, obținute exclusiv de la cele două biblioteci ale orașului meu natal; apoi cumpărate la mâna a doua, simple, cu marginile încovoiate, cu paginile galbene, colțuroase, presărate cu

pete de timp și uzură. Mai pe urmă noi, cu coperte strălucitoare și învelite în plastic transparent. A depins mult de perioadele pe care le-am întâmpinat și care sunt o altă poveste.

Atunci când aveam cărți, aveam totul. Am trăit atât de puțin, și totuși, până acum, s-a simțit ca o eternitate, pentru că am trăit într-un orășel mort. Timpul pare să nu se mai scurgă atunci când ești opresat de rutină. Nu aveam parte de nimic nou sau înviorător. Oamenii arătau toți la fel. Centrul era deja pustiu după ora cinci. Pe stradă locuiau doar persoane trecute de jumătate de secol de viață. Tot comerțul de care dispuneam consta într-o alimentară și un târg săptămânal. Exista un singur autobuz extrem de scump iar trenurile către oraș erau puține și întârziau cu orele. Singura pată de culoare era restaurantul central, unde oamenii uneori

înviau comunitatea cu o nuntă sau un botez, la care nu eram invitată niciodată. Sau nu mergeam pentru că era prea scump.

Când eram copil mă mândream cu o singură posesie: fișa de la bibliotecă – pentru a urma, peste ani de zile, să le mulțumesc cărților că mi-au conturat o personalitate într-un mediu gri, subdezvoltat, care mă restricționa. Un mediu în care am putut simți abia mai târziu că oamenii își doreau să fiu ceea ce erau ei. Le pot mulțumi doar cărților că mi-au fost un refugiu; că mi-au oferit o etică unică, o ieșire din realitatea curentă; o eliberare temporară dintr-o condiție pe care uneori o consideram permanentă.

În adolescență nu am avut nevoie de apărători în societate, pentru că nu pășeam în ea. E adevărat că nu îmi doream să mă conectez cu lumea exterioară, însă mă

foloseam mult de scuza pandemiei cu virusul corona. Când s-au ridicat restricțiile, cititul ce-mi păstrase mintea lucidă și întreagă între patru pereți mi-a devenit semnătura proprie. Am studiat tot ce mi s-a ivit din domeniul filologiei, datorită faptului că îmi plăceau științele umaniste și cititul. A fost copilăros din partea mea să mă aștept că voi întâlni persoane cu aceleași interese. Oamenii nu mai studiază artele pentru că le iubesc – le studiază să fugă de științele exacte. Am suferit mult, în lipsa rezonării și apartenenței. Dar și în acea perioadă, cărțile au devenit pentru mine o armură împotriva banalului și a superficialului.

Pe sfârșitul clasei a noua am aderat intensiv la literatura japoneză. Am citit, într-o lucrare presupusă semi-auto-biografică, despre un licean care, în fiecare zi, juca o comedie de doi bani pentru a aparține comunității,

pentru a fi la fel ca restul sau pentru a nu-l descoperi nimeni cu adevărat, astfel pierzându-se pe sine. Am decis că nu voi fi niciodată așa.

În anul următor, am avut o revelație. Poate că în sfârșit îmi găsisem un sens; sau un pretext la a avea sens. Nu mai știu dacă pe atunci credeam în el sau nu. Mereu mi-am dorit să scriu filosofie în proză narativă. Să pot transmite idei complexe prin acțiuni simple și dialoguri accesibile. Dar credeam că e imposibil. Până când am descoperit un roman care făcea asta. Nu a durat mult să mă îndrăgostesc de autor doar din simplul fapt că m-a învățat că se poate. Și că nimic nu m-ar opri din a putea și eu.

Oamenii din jurul meu par să tânjească hipnotizant de mult după aparențe – după status. Poate că și eu, în subconștientul meu, tânjesc să atrag oameni care

prezintă o alură de suprafață aparte. Cred că toți o facem, într-o oarecare măsură. Însă eu încerc să lupt cu această tendință. Încerc să surprind unicitate și esență. Să îmi amintesc că atunci când ceva mi se pare urât, trebuie să mă uit mai atent. Iar asta am învățat citind și explorând multiple prototipuri de personaje și realizând că sufletele umane sunt frumoase. Dar se ascund. Oricât suntem conturați de societate, va exista mereu o părticică din noi autentică, specială, care va surprinde frumusețea apartenenței noastre. Mulți nu o vor lăsa în văzul lumii niciodată.

Am crescut și mai mare. Am învățat, într-o măsură moderată, să fiu și eu gri, atunci când este nevoie. Dar nu am renunțat la nimic din ceea ce am prețuit de dragul altora. De la citit am ajuns la scris, și de la versuri metafizice răsfirate prin caiete îndoite ca particulele

cosmice în univers am ajuns la adulți care m-au observat, la reviste interesate de vocile tineretului și la serate lunare pe care acum le prețuiesc profund. Societatea va rămâne gri. Lumea va rămâne gri. Toți suntem atât de diferiți și totuși ne ascundem în rutine similare. M-am împăcat greu cu faptul că nu voi schimba asta niciodată, că e parte din noi toți și că nu voi avea putere, într-o zi aleatorie, să declar lumii ca toți să fim cine vrem să fim, fără teama de judecare și fără nevoia de a aparține, globalizând ceva ce, după părerea mea, ar rezulta mai degrabă într-un haos etic-social.

Momentele mele speciale din viață sunt, în mare majoritate, evidențiate de titluri literare.

Cred că din filosofiile pe care le-am studiat până cum și despre care am scris, singurul concept care mi se pare dovedit pe plan social este absurdul. Fiecare dintre

noi își asumă un scop, o credință, o misiune sau un decurs, chiar dacă pentru toți, totul se va sfârși cu moartea.

Dar nu vreau să mă gândesc la asta. Astăzi, vreau să mă gândesc că voi trăi o mie de vieți împlinite în fiecare lectură citită. Astăzi, vreau să mă gândesc că totuși, când viața e absurdă, o carte îi poate oferi o temporară strălucire.

(2025)

Epilog în versuri

Pierd nopți fără de somn
Privind la stele -
Sau la lumina ce-a rămas, de după ce s-au stins,
Gândind la ce-ar putea ascunde
pseudo-ul de aștri din abis.

Gândesc la Temüjin, tiranul zbuciumat,
Care probabil și acum aleargă fără pace
Prin vastul lumii stelelor…
Căutând să cucerească, să ardă și s-atace,
Să-și potolească lăcomia
Sau sufletul rănit.

Aș vrea ca să călătoresc prin cronotop;
Până la vama dintre știință și filosofie,
Despre care mi se povestea în alte nopți
fără de pace;
Pe care dac-o trec…

Aș lăsa mii de ani în urmă, trăindu-i în secunde,
Aș fi martoră a spațio-temporalului fiind absorbit
Și aș vedea de-a lungu-a mii de ani tereștri
Cum s-ar prăbuși, în câteva secunde, al nostru Univers;
În timp ce eu nici nu apuc să simt.

Iar orizontul de evenimente,
Doar el să știe că încă exist.

„Sus, pe Drumul lui Traian astral și infinit, fiecare idee uită să apună. Și-așa îmi amintesc ce mult iubesc, cu boală grea, un cosmos metafizic invincibil.”